

Türkiye ile Bulgaristan arasında imza olunan muhadenet muahedenamesi ve umumî protokol ile ikamet mukavelenamesinin tasdiki hakkında kanun

(Resmî Ceride ile neşir ve ilâm : 20/VI/1926 - Sayı : 403)

No.
874

BİRİNCİ MADDE — Türkiye Cümhuriyeti ile Bulgaristan arasında 18 teşrinievvel 1925 / 1341 tarihinde Ankarada tanzim ve imza olunan muhadenet muahedenamesi ve mütemmimi protokol ile ikamet mukavelenamesi tasdik olunmuştur.

İKİNCİ MADDE — Tarihi neşrinden muteber olan işbu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

30 mayıs 1926

TÜRKİYE İLE BULGARİSTAN ARASINDA MÜNAKİT MUHADENET MUAHEDENAMESİ

Bir taraftan,

Türkiye;

Diğer taraftan,

Bulgaristan;

Türkiye Cümhuriyeti ile Bulgaristan Kıralliyeti arasındaki samimî Muhadenet rabrtalarını tesis ve takviye etmek hususunda aynı derecede samimî arzu perverde ettikleri ve iki Devlet beyninde münasebat tesis olununca işbu münasebatın kendi milletlerinin refah ve saadetine hâdim olacağı kanaatle mütehassis buldukları cihetle bir Muhadenet muahedesi aktine karar vermişler ve bu hususta murahasları olmak üzere,

Türkiye Reisiçümhuru:

Hariciye vekâleti Müsteşarı Tevfik Kâmil Beyi;

Ve Haşmetlü Bulgarlar Kralı:

Bulgaristanın Vaşington fevkalâde murahas ve Orta elçi Müsyü (Simeon Radevi) tayin eylemişlerdir.

Müşarünileyhima usulüne muvafık görülen salâhiyetnamelerini badettebliğ ahkâmı âtiyeyi kararlaştırmışlardır :

Madde — 1

Türkiye Cümhuriyeti ile Bulgaristan Kıralliyeti arasında gayrikabili ihlâl sulh ve samimî ve daîmî muhadenet cari olacaktır.

Madde — 2

Tarafeyni Âliyeyni Âkideyin, iki Devlet arasındaki siyasî münasebatı hukuku düvel esaslarına tevfikân tesis hususunda ittifak etmişlerdir.

Tarafeyn her birinin siyasî mümessillerinin, mütekabiliyet şartile, diğerinin arazisinde hukuku umumiyei düvel esasatına müstenit muameleye mazhar olmalarını kabul etmişlerdir.

Madde — 3

Tarafeyni Âliyeyni Âkideyn, bir Ticaret mukavelesnamesi ve bir İkamet mukavelesi ve bir Hakem muahedesi akdetmek hususunda mutabık kalmışlardır.

Madde — 4

İşbu muahedename tastik olunacak ve tastiknameler Ankarada sürati mümkinine ile taatî edilecektir. İşbu muahedename tastiknamelerin taatisinden itibaren on beş gün sonra iktisabı meriyet edecektir.

Madde — 5

İşbu muahedenameye merbut protokol anın mütemmim bir cüzünü teşkil eder. Tasdikanlilik mekal Trafeyn murahhasları işbu muahedenameyi imza ve mühürlerle tahtim eylemişlerdir. 1925 senesi 18 teşrinievvelinde iki nüsha olarak Ankarada tanzim olunmuştur.

Teufik Kâmil

S. Radeş

TÜRKİYE İLE BULGARİSTAN ARASINDA MÜNAKİT MUHADENET MUAHEDENAMESİNE MERBUT PROTOKOL

A

Akalliyetlerin himayesine dair (Nöyyi) muahedenamesinde münderiğ bulunan ahkâmın kâffesinden Bulgaristanda mütemekkin müslüman akalliyetlerini ve (Lozan) muahedenamesinde münderiğ bulunan ahkâmın kâffesinden de Türkiyede mütemekkin Bulgar akalliyetlerini istifade ettirmediği iki Hükümet birbirine karşı taahhüt eder.

(Nöyyi) ve (Lozan) muahedenamelerinden her birine vaziülmiza devletlerin akalliyetlere müteallik olarak haiz oldukları bileümle hukuku müteakabilen Bulgaristan Türkiyeye ve Türkiye de Bulgaristana karşı tanır.

Hâşiye : Lisani maderzadı Bulgarea olan gayri müslim Türk tebcası Bulgar akalliyetine mensup addolunacaktır.

B

1912 Türkiyesi arazisinde tevellüt edipte işbu Protokolün tarihi imzasına kadar Bulgaristana hieret ile kraliyette meri kavanini dahiliye mucibince Bulgar tabiiyetini iktisap eylemiş bulunan bileümle bulgarları, Türk Hükümeti bulgar tebeası olarak tanır.

Bulgaristanın 1912 deki hududu dahilinde tevellüt edipte işbu Protokolün tarihi imzasına kadar Türkiyeye hieret ile Cümhuriyette meri kavanini dahiliye mucibince Türk tabiiyetini iktisap eylemiş bulunan bileümle müslümanları, Bulgar hükümeti Türk tebeası olarak tanır.

Zatüzevç kadınlar zevcelerinin ve on sekiz yaşından dun olan çocuklar ebeveynlerinin şeraitine tâbi olacaklardır.

Şurası mukarrerdir ki, yukarıda mevzubahs olan Türk ve Bulgar tebeası, (C) maddesinde mezkûr aksam müstesna olmak üzere, Bulgaristan ve Türkiye arazilerinde müteakabilen malik oldukları emval üzerindeki hakkı mülkiyetlerini muhafaza eder. İstanbul şehri müstesna olmak üzere, Türkiyenin Avrupa kıtasında kâin arazisinde tevellüt edipte Bulgaristane hieret etmiş olan Bulgarlar, mezkûr arazide yeniden temekkün etmek isterlerse Türkiye Hükümeti her hususî madde hakkında muvafakat edip etmemek hususunda serbestii tamamını muhafaza eder. 1913 senesinde Bulgaristana ilhak

olunan kazalarda tevellüt edipte Türkiyeye hicret etmiş olan müslümanlar, mezkûr arazide yeniden temekkün etmek istedikleri takdirde, Bulgar hükûmeti aynı hakkı muhafaza eder.

Hâşiye : İşbu Protokol ahkâmı mucibince İstanbul, bu namda olan şehremanetinin 1912 kanunile tahdit olunan menatıkından ibarettir.

C

İstanbul şehri müstesna olmak üzere Türkiye Cumhuriyetinin Avrupa kıtasındaki arazisi ahaliî asliyesinden olup da 5/18 teşrinievvel 1912 tarihinden sonra işbu Protokolün imzası tarihine kadar Bulgaristana hicret etmiş olan bulgarlara ve balkan harbini müteakip Osmanlı imparatorluğundan ayrılan arazi ahaliî asliyesinden olup ta 5/18 teşrinievvel 1912 tarihinden işbu protokolün imzası tarihine kadar Türkiyeye hicret etmiş olan müslümanlara ait her nevi emvali gayrimenkule, arazisinde buldukları devletler tarafından mütekabilen iktisap edilmiş olacaktır.

D

Bulgaristanda kâin ve Türkiye tebeasına ait yahut Türkiyede kâin ve Bulgaristan tebeasına ait olup ta maddei sabıkanın sahai tatbıkı haricinde kalan her nevi emvali gayrimenkule, halen meşru sahiplerinin tahtı tasarruflarında değilse, bunlar, hukukan makamlarına kaim olanlara yahut vekillerine iade edilecektir. İşbu emval hakkında her ne sebeble olursa olsun, tatbik olunan istisnâî tedabir ve ahkâmın kâffesi işbu protokol mevkii meriyete vazolunur olunmaz refolunacaktır. Haczolunan emvalin varidatı tamamen eshabına tediye edilecektir.

Muhacir veya yerliler tarafından işgal olunan emval için, alâkadar sahiplerine adilâne bir bedeli icar takdir ve ita olunacaktır.

Alâkadaran 5/18 teşrinievvel 1912 den evvel memleketi asliyelerini terkeylediklerini, mütekabilen her iki memleket mehakimî huzurunda, kanunî esbabı subutiye ile isbat etmeye mecburdurlar.

Şurası mukarrerdir ki yukarıda zikrolunan bilûmum ahkâm, her biri taallûk ettiği hale tatbik olunmak üzere (B) bendinin iki birinci fıkralarında istihdaf olunan eşhasın emvali hakkında da tatbik edilir.

E

Yeni Bulgar arazisinin ilhakından evvel iktisap olunan hukuk ve Osmanlı imparatorluğunun salâhiyettar devairinden sadır olan evrakı adliye ve senodatı resmîye, aksi halin kanunen subutuna değin, muteber ve gayrikabili ihlâldır.

F

Tarafeyni Âkideyn, İstanbul muahedesile lâhikalarının ahkâmını, iki Devlet arasında hududu tesbit ve tayin eden kısmı müstesna olmak üzere, mevcudiyeti hitama ermiş ve hükmü kalmamış addetmekte müttefiktirler.

G

Mesai hukuku tasarrufiyesine müteallik kanunun Bulgaristanda bulunan Türk tebeasına tarzı tatbıkı hakkında Bulgar Murahhası tarafından Türk Murahhasına tevdi olunan mektup, işbu protokolün mütemmin bir cüzünü teşkil edecek ve anımla birlikte mevkii meriyete vazolunacaktır.

H

İşbu protokolün tatbiki hususunda zühur edebilecek olan müşkilât, Hükûmeteyn beyninde siyasi müzakerata mevzu teşkil edecektir.

18 teşrinievvel 1925 de Ankarada iki nüsha olarak tanzim kılındı.

Tevfik Kâmil

S. Radeş

ZABITNAME

Zirde vaziülimza Türk ve Bulgar murahhasları, iki Hükûmet beyninde müzakere olunan ukutu, yani bir muhadenet muahedesi ve anın mütemmim cüzünü teşkil eden merbutu protokolü ve bir ikamet mukavelenamesini imza etmek üzere Ankarada Hariciye vekâletinde 18 teşrinievvel 1925 tarihine müsadif günde içtima etmişlerdir. Müşarünileyhima protokolün (D) maddesinin mealini daha eyi tayin etmek ve Hükûmetlerinin müteakıl hüsnüniyetleri hususunda hiç şüpheye mahal bırakmamakta ki faideyi takdir ile bu fıkra ahkâmının istihdaf ettiği emvalin iadesi, ne bir Taraftan ve ne diğerk Taraftan hiç bir itiraz serdedilmeksizin icra olunacağını, Hükûmetleri namına beyan eylerler.

İşbu zabıtname iki nüsha olarak tanzim olunmuştur.

S. Radeş

Tevfik Kâmil

Ankara : 18 teşrinievvel 1925

Ankarada Hariciye vekâleti müsteşarı Tevfik Kâmil Beye

Murahhas Efendi,

Müzakeratımız esnasında izhar buyurduğunuz arzuya tabaan, Hükûmeti metbuamm Bulgaristan-da bulunan Türk tebeasının mesai hukuku tasarrufiye kanunu mucibince istimplâk edilen emvali hakkında bu kanunun tatbikına müteallik olarak Sırp, Hırvat ve Sloven Kırallığı ile aktettiği itilâfi tamamile tatbik etmeyi taahhüt eylediğini zatiâlilerine teyit eylemekle müftehirim. İhtiramatı faikamm lütfen kabul buyurulmasını rica eylerim murahhas Efendi.

İmza

S. Radeş

TÜRKİYE İLE BULGARİSTAN BEYNİNDE MÜNAKİT İKAMET MUKAVELENAMESİ

* Bir taraftan,

Türkiye;

Diğerk taraftan,

Bulgaristan;

Bulgaristan da Türk ve Türkiyede Bulgar tebeasının ikameti şeraitini tesbit eylemek arzusun-

da bulduklarından bu hususta bir mukavele akdine karar vermişler ve murahhasları olmak üzere:

Türkiye Reisicümhuru,

Ankarada Hariciye vekâleti müsteşarı Tevfik Kâmil Beyi;

Ve Haşmetli Bulgarlar Kıralı,

Bulgaristanın Vaşington fevkalâde murahhası ve Orta elçisi (Müsyü Simeon Radef) i tayin eylemişlerdir.

Müşarünileyhima usulüne muvafık ve muteber görülen salâhiyetnamelerini bedetteati ahkâmı atiyeyi kararlaştırmışlardır:

Madde — 1

Tarafeyni Âkideynden her birinin tebeası diğer tarafın arazisinde ikamet ve meks eylemek hakkını haiz olacaklar ve binaenaleyh memlekette merî kavanin ve nizamata tevfikân serbestçe gidip gelebilecekler ve seyrisefer edebileceklerdir.

Madde — 2

Tarafeyni Âkideyn Bulgaristan Türklerinin ve Türkiye bulgarlarının ihtiyarî hicretlerine bir-güna mania ika edilmemesini kabul eylerler.

Muhacirler beraberlerinde emvali menkulelerini ve hayvanlarını götürmek ve emvali gayrimenkulelerini serbestçe tasfiye eylemek hakkını haiz olacaklardır. Emvali gayrimenkulelerini katî âzimetlerinden evvel tasfiye etmek istememiş olanlar tarihi hicretlerinden itibaren iki sene mühlet zarfında bu tasfiyeyi yapmağa mecburdurlar.

Emvalin tasfiyesinden mütehasıl mebalîği alâkadarların tarzı ihraçı hakkında iki Hükûmet bey-ninde bir itilâf akdolunacaktır.

Madde — 3

Tarafeyni Âkideynden her birinin tebeası diğerinin arazisinde kavanin ve nizamata mu-ci-bince Türkiyede medit bir taamül neticesi olarak (Deniz ameleliği, mavunacılık ve saire gibi) tebeai mahalliyeye hasrolunanlar müstesna olmak üzere, tebeai mahalliyeye ile mütesaviyen her türlü smaat ve ticareti icra ve lâalettayin kâffeî hırf ve mesalike sülük etmek hakkını haiz olacaklardır.

Tarafeyni Âkideynden her birinin tebeası diğerinin arazisinde meks ve ikamet için ve ke-zalik işbu arazide her nevi ticaret, sanat, hırfet icra veya mesleke sülük için her ne nam ile olursa olsun, tebeai mahalliyeden istifa olunanlardan başka veya daha yüksek bir vergi resim veya mükellefiyete tâbi olmayacaklardır.

Tarafeyni Âkideynden her birinin tebeası diğerinin arazisinde şahısları, malları, hukuk ve menafilerince ve emvali mezkûrenin iktisabı, tasarrufu ve intifazı ve kezalik ferağ ve intikal veya tevarüs tarikile ahara devri dolayısıyla tebeai mahalliyeye tahmil olunabilenlerden başka veya daha yüksek hiç bir mükellefiyete, bilâvasıta veya bilvasıta hiç bir resim veya vergiye tâbi tutulmaya-caklardır.

Madde — 4

Tarafeyni Âkideynden biri, gerek bir hükmü kanunî üzerine, gerek zabıtai ahlâkiye, zabıtai sıhhiye veya teseül hakkındaki kavanin ve nizamata tevfikân ve gerek devletin emniyeti dahiliye veya hariciyesine müteallik esbaptan dolayı ferden tatbik olunacak tedabir ile Ta-rafı Âkidi diğerin tebeasını tardettiği takdirde işbu diğer Taraf anları kabul etmeği taahhüt eyler. Eşhası matrudenin hududa kadar nakilleri masarifi tardeden tarafa ait olacaktır.

Madde — 5

Tarafeyni Âkideynden her birinin tebeası, diğerinin arazisinde, şehir ve kasabalar haricindeki emvali gayrimenkule müstesna olmak üzere, her nevi emvali menkule ve gayrimenkuleyi memleketin kavanin ve nizamatına tevfikân iktisap, asarruf ve ferağ etmek hakkına - mütakabiliyet şartile - malik olacaklardır. Tebeai mezkûre, beyi, mübadele, hibe, vasiyet veyahud diğer her suretle emvali mezburede tasarruf edebilecekleri gibi bermucibi kanun veraset tarikile veya hibe veya vasiyet suretile emvali mezkûreye malik olabileceklerdir.

Tebeai mezkûre, Anıfüzzâkir ahvalin hiç birinde, her ne nam ile olursa olsun, tebeai mahalliye için tarholunanlardan başka veya daha yüksek mükellefiyat, rüsum veya vergilere tâbi tutulmayacaklardır.

Madde — 6

Tarafeyni Âkideynden her birinin tebeası, diğerinin arazisinde gerek kuvayi berriye ve bahriyede ve gerek millî veya milis alaylarında hiç bir hizmeti askeriye veya hizmeti askeriye yerine kaim olan hiç bir mecburiyet veya mükellefiyete tâbi olmayacaklardır.

Tebeai mezkûre her güna istikrazı mecburiden muaf olacaklardır. Bunlar mekasıtı harbiye için matruh olup kanunen tebeai mahalliyeeye tahmil edilmeyen diğer bileümle mükellefiyati nakdiyeden dahi muaf tutulacaklardır.

Madde — 7

Merkezleri Tarafeyni Âkideynden birinin arazisinde bulunan ve işbu Tarafın kanunlarına tevfikân teşekkül eden ticarî ve sınaî anonim veya diğer şirketler diğer Tarafın arazisinde usulen teşekkül etmiş gibi tanınacak ve ehliyetleri ve ikamei dava hakkı menşeleri olan memleketin kanunlarıyla tayin olunacaktır. Mezkûr şirketler mütakabiliyet şartile ve kavanini memlekete tebaiyet etmek üzere diğer Tarafın arazisinde teessüs etmek, her nevi sanat ve ticaret icra eylemek ve her güna emvali menkuleyi ve ifayi muamele edebilmeleri için lâzım olan emvali gayrimenkuleyi iktisap eylemek hakkına malik olacaklardır. Bu halde, emvali gayrimenkule iktisabı keyfiyeti şirketin hedefi mahsusunu teşkil etmiş olmamak mukarrerdir. Şurası mukarrerdir ki Bulgaristan, menafii ammeye müteallik bir mahiyeti haiz olmaları itibarile, bileümle memleketler hakkında kabili tatbik bazı tahdidatı mahsusaya tâbi olan veya olacak olan bazı nevi sanat ve ticareti icra eden şirketlerin teessüsünü menetmek hakkına malik olacaktır. Bu takdirde Türkiye balâda beyan olunan mütakabiliyet şartına binaen aynı nevi sanat ve ticareti icra eden bulgar şirketlerini memleketine kabul etmemek hakkını haiz olacaktır.

Tarafeyni Âkideynden her birinin ticarî ve sınaî anonim veya diğer şirketleri diğer Tarafın arazisinde ticaret ve sanat icrası hususunda her ne nam ile olursa olsun millî şirketlerden talep olunan veya olunacak olanlardan başka veya daha yüksek harçlara, resimlere vergilere veya mükellefiyetlere hiç bir halde tâbi tutulmayacaktır.

Madde — 8

Menfaati ammeye müstenit olduğu kanunen mütchakkık sebep bulunmadıkça ve evvelce muhik tazminat verilmedikçe Tarafeyni Âkideynden birinin tebeasının diğer Tarafın arazisinde emvali istinlâk edilemeyecek veya velev muyakkaten olsun bunlar, mallarında ki hakkı intifalarından mahrum edilemeyeceklerdir. Evvelce ilân edilmedikçe hiç bir istinlâk muamelesi icra olunamayacaktır.

Madde — 9

Tarafeyni Âkideynden her birinin tebeası diğer Tarafın arazisinde şahıs ve mallarının himayei kanuniye ve adliyesi hususunda tebeai mahalliyeenin mazhar olduğu himayenin aynından

istifade edeceklerdir. Binaenaleyh mehakime serbestçe ve kolayca müracaat ve tebeai mahalliyeinin tâbi olduğu şerait dairesinde ikame ve defî dava edebileceklerdir. Kefalet akçası ve meccanen müzaheretî adliye hakkındaki ahkâm bundan müstesna olup Tarafeyn beyninde akdolunacak bir mukavelei mahsusa ile tanzim olununcaya kadar işbu mesail kavanini mahalliye ile hallolunacaktır.

Madde — 10

Tarafeyni Âkideyn tebeasınun ahkâmı şahsiyesine müteallik mevada da yani izdivaç, iştiraki emvali zevceyn, talâk, tefriki ebdan, cihaz, übüvvet, bünüvvet, tebenni, ehliyeti şahsiye, rüşt, vesayet, kayınlık, hacır, emvali menkuleye müteallik vasiyet ile veya bilâ vasiyet tevarüs veyahut taksim ve tasfiye ve umuniyetle hukuku aile mesailinde tebeai mezkûrenin mensup oldukları memlekette müteşekkil mehakimi milliye veya diğer devairi milliye hasren salâhiyettar olacaktır. İşbu hüküm, hukuku beyneddüvele veya akt olunabilecek mukavelâtı hususiyeye nazaran konsolosların nüfus vukuatına müteallik mevadda haiz oldukları vezaifi mahsusayı haleldar etmediği gibi Tarafeyni Âkideyn mehakiminin esnayı muhakemede Tarafeyn davanın mehakimi milliye veya diğer devairi milliyelerinin devair salâhiyetlerine dahil olduğu berveghibalâ takarrür eden meseile ait delail ve beyyinatı talep ve istina etmek hususundaki haklarına da hâlel vermez.

Madde -- 11

İşbu mukavelename, tastiknamelerin taatisinden bir ay sonra iktisabı meriyet edecek ve müddeti dört sene olacaktır.

Şayet mukavelename, Tarafeyni Âkideynden biri tarafından mezkûr dört sene müddetin inkizasından lâakal altı ay evvel fesih olunmaz ise fesih olununcaya kadar mevkii meriyette kalacak ve işbu fesih aneak altı aylık bir mübletin hitamından sonra haizi hüküm ve tesir olacaktır.

Madde — 12

İşbu mukavelename tastik olunacak ve tastiknameler sürati menküine ile Ankarada teatî kılınacaktır. Tastikanılmekal, Tarafeyn murahtasları, işbu mukavelenameyi imza ve mühürleriyle tahtim eylemişlerdir.

18 teşrinievvel 1925 tarihinde Ankarada iki nüsha olarak tanzim edilmiştir.

Tevfik Kâmil

S. Radef

<i>Cümhuriyet Riyasetine tebliği</i>	:	31 - V - 1926 tarih ve 1/792 No. 11 tezkere ile
<i>Beragi neşir ve ilân kanununun Başvekâlete tebliğ edildiğini müşir Cümhuriyet Riyasetinden mevrut tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	8 - VI - 1926 ve 4/488
<i>Müzakeratı ihtiva eden zabıt ceridelerinin cilt ve sayfası</i>	:	Cilt Sayfa 20 351 25 545,745,748,775,786,789,790:793
<i>İşbu kanunun alâkadar olduğu diğer kanunların numaraları</i>	:	